

УДК 341.9

Кравченко В. Я.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
3 курсу гр. КЮ-182,
Національний університет «Чернігівська політехніка»,
Веремієнко С. В.
ст. викладач кафедри правоохоронної
діяльності та загальноправових дисциплін,
Національний університет «Чернігівська політехніка»

ПРО ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Ефективне правове регулювання будь-якої сфери суспільних відносин досягається лише за умови визначення і обов'язкового врахування положень, які є принциповими. Відомо, що принципи – це керівні ідеї, базові положення, які складають основний зміст, визначають спрямованість правового регулювання відповідної сфери суспільних відносин. Вони сприяють єдності, внутрішній цілісності й системності правового регулювання, є базовим орієнтиром для правотворчої та правозастосовної діяльності.

Принципи міжнародного права є явищем багатограним, багатоаспектним. Аналіз наукової та навчальної літератури з міжнародного права свідчить про частковість висвітлення проблеми принципів, відсутність єдності у поглядах юристів-міжнародників щодо розуміння змісту поняття «принципи міжнародного права», їх генези, визначення видів і форм їх існування.

У загальній теорії права питання принципів розглядається теж неоднозначно. Рабінович П. визначає принципи права як керівні засади (ідеї), які зумовлюються об'єктивними закономірностями існування та розвитку людини і суспільства та визначають зміст і спрямованість правового регулювання [1, с.102]. Погребняк С. вважає, що під принципами права треба розуміти систему найбільш загальних і стабільних імперативних вимог, закріплених у праві, які є концентрованим вираженням найважливіших сутнісних рис і цінностей, притаманних цій системі та визначають її характер і напрями розвитку [2, с.37].

Стосовно принципів міжнародного права, варто зазначити, що до них зазвичай відносять: основні принципи загального міжнародного права, які визначають засади відносин між усіма державами; спеціальні принципи інститутів і галузей, які визначають форми взаємодії держав у певних об'єктних сферах (принципи міжнародного морського права, міжнародного екологічного права та ін.); загальні та спеціальні принципи, що регулюють відносини між певними групами держав (регіональні принципи).

Поняття основних принципів міжнародного права не має нормативного визначення. Існує лише доктринальне їх тлумачення. Зазвичай під основними принципами розуміють основоположні норми, які виражають провідні ідеї й якісні особливості системи права, його провідні положення. Це критерій «законності» всіх інших норм, що створюються державами у сфері міжнародних відносин.

Науковці приділили значну увагу з'ясуванню сутності та юридичного змісту принципів міжнародного права. Так, Буткевич В.Г. запропонував таке їх доктринальне тлумачення: «Основні принципи міжнародного права – це система основоположних норм міжнародного права, які регулюють відносини між його суб'єктами і є критерієм правомірності міжнародного правотворчого і правозастосовчого процесів, дійсності інших міжнародно-правових норм».

Лукашук І.І. вважає, що принципи міжнародного права – це його найбільш загальні норми, що визначають головний зміст і характерні риси міжнародного права, мають найвищий політичний, моральний і юридичний авторитет [3, с. 276].

Ушаков М. розглядає принципи міжнародного права як систему вихідних і взаємопов'язаних норм загального міжнародного права, що регулюють в узагальненому вигляді поведінку держав та інших суб'єктів в усіх сферах міжнародних відносин, мають імперативний характер і визначають у концентрованому вигляді основний зміст і цілеспрямованість міжнародного права [4, с. 62].

На думку Баймуратова М. основні принципи міжнародного права – це керівні правила поведінки його суб'єктів, що виникають як результат суспільної практики, юридично закріплені начала міжнародного публічного права. Він вказує, що вони є загальним вираженням та практикою поведінки, яка встановилася, і взаємодії суб'єктів міжнародного права на міжнародній арені в межах міжнародних відносин [5, с. 46].

Під принципами міжнародного права розуміють найбільш загальні, основоположні й імперативні норми міжнародного права, які містять зобов'язання *erga omnes*, мають універсальну сферу дії й комплексний характер [6, с. 59].

У наведених визначеннях відображена сутність основних принципів як принципів загального міжнародного права. Вони є фундаментом усієї системи міжнародного права, що мають пріоритет над іншими нормами, відображають зміст та спрямованість міжнародного права.

Досліджуючи поняття принципів міжнародного права, необхідно звернути увагу на такі їх особливості: по-перше, вони є загальноновизнаними як основні принципи сучасного міжнародного права. Ця загальноновизнаність впливає з того, що світова співдружність держав закріпила їх у Статуті ООН та цілому ряді інших документів. По-друге, основні принципи права формулюють права, обов'язки й законні інтереси всіх суб'єктів міжнародного права, тому неправомірно стверджувати, що принципи зобов'язують тільки держави. Вони є обов'язковими і для міждержавних організацій та інших суб'єктів міжнародного права. По-третє, порушення принципу міжнародного права виходить за межі звичайного недотримання норм міжнародного права. По-четверте, основні принципи міжнародного права функціонують тільки у взаємодії, вони мають комплексний характер, взаємозумовлюють один одного. Зміст одного принципу можна цілком з'ясувати лише в контексті інших принципів.

Підсумовуючи зазначене вище, можна зробити висновок, що принципи міжнародного права – загальноновизнані, універсальні та імперативні норми, які мають перевагу перед іншими нормами міжнародного права. Вони є основним критерієм законності та у своїй взаємодії утворюють внутрішню нормативну основу всієї системи міжнародного права. Ці принципи мають вищу нормативну силу та являють собою сукупність обов'язкових норм, які роблять недійсними всі суперечні їм норми як звичаєвого так і договірної права. Принципи міжнародного права увібрали в себе загальні риси, притаманні принципам національної правової системи та мають особливі риси міжнародно-правового характеру, притаманні саме нормам міжнародного права.

Список літератури

1. Рабінович П. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посіб. / за ред. П. Рабіновича. Харків: Консум, 2007. 192 с.
2. Погребняк С. Значення основоположних принципів права для формування і розвитку правової державності. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 3(54). С. 91-97.
3. Лукашук І. Міжнародне право. Загальна частина / І. Лукашук; Ін-т держави і права. 3-тє вид, перероб. і доп. М: Волтерс Клувер, 2005. 432 с.
4. Ушаков Н. Проблеми теорії міжнародного права / Н. Ушаков. М: Міжнародні відносини, 1974. 175 с.
5. Баймуратов М. Міжнародне право: підручник / за ред. М. Баймуратова. Харків: Одиссей, 2002. 672 с.
6. Міжнародне публічне право: підручник/ за ред. Проф В. М. Репецького; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. 2-е вид. К: Знання, 2012. 437 с.